

Яранцева О.І., Інститут
кримінально-виконавчої служби

ВИРАЗИ *MENS REA* ТА *ACTUS REUS* ЯК ПРИКЛАД У
РОЗГЛЯДІ ЛАТИНСЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ НА ЗАНЯТТЯХ
З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЮРИДИЧНОГО
СПРЯМУВАННЯ

Курсанти, які вивчають іноземну мову професійного, саме юридичного спрямування, мають звертати увагу на те, що в текстах, запропонованих у відповідності до теми заняття, доволі часто трапляються латинські вирази, зокрема, прямі запозичення на кшталт *de jure*, *de facto*, *jus talionis* та інші.

Наше дослідження присвячене двом пов'язаним між собою латинським термінам: *actus reus* (злочинна дія) та *mens*

rea (злочинний намір) - яких неможливо уникнути при вивченні тем, що стосуються злочину та злочинності, таких, як «Класифікація злочинів», «Види злочинів», «Злочин та покарання» та інших.

Гадаємо, для курсантів, які вперше зіткнулися з цими поняттями, варто зробити короткий історичний екскурс, аби пояснити їх суть та походження, так би мовити, оточити поняття доречним і корисним для кращого їх засвоєння контекстом. Приміром, так описує *mens rea* та *actus reus* Р. Кард: «Закон втілюється у максимі *actus non facit reum, nisi mens sit rea* (дія не робить особу винуватою, якщо намір не є злочинним)» [Перекл. з лат. та англ. наш. - О.Я.]... із вживання в судах терміну *mens rea* ясно, що немає повної його відповідності до поняття злочинного заміру, моральної провини або знання протиправності дії» [1, pp. 31, 44].

З іншого боку, Дж. С. Сміт, роблячи екскурс до історії виникнення термінів, визначає їх *mens rea* та *actus reus* таким чином: «Науковці вже давно виявили, що доречно вирізняти розумовий елемент з метою висвітлення закону й назвали його *mens rea*». Фраза походить з максими, цитованої Коуком: *actus non facit reum, nisi mens sit rea...* Вираз *actus reus* є набагато молодшим, вочевидь, створеним Кенні в 1 -му виданні його «Основних положень кримінального права» 1902 року» [2, p. 3].

Тож, що більше інформації довкола понять, які розглядаються на занятті, то міцніше їх засвоєння та ймовірніше доцільне вживання надалі, власне в професійній діяльності. У цьому сенсі дуже важливим видається залучення етимологічного аспекту, адже обидва терміни прямо запозичені з латинської мови, й це ще раз ілюструє важливість вивчення латини у вищих начальних закладах юридичної спрямованості. Звернімо також увагу на те, що обидва британські науковці, цитовані вище: Р. Кард і Дж. С. Сміт - ці та багато інших латинських дериватів правничого змісту вживають дуже часто на всьому просторі власних

досліджень. Тож питання частотності вживання сучасними авторами *mens rea* та *actus reus* могло б, між іншим, стати темою детальнішої наукової розвідки.

Задля кращого засвоєння курсантами нових понять та термінів вважаємо за доцільне - втім, як ми зазначали й у попередніх роботах - намагатися активно залучати навички асоціативного мислення. У нашому випадку легко вибудовується низка міжмовних асоціацій, підґрунтям для якої є приклади, що стали предметом нашого розгляду: *mens rea* та *actus reus*.

У зв'язку з важливістю в навчанні іноземної мови врахування її етимологічної складової, з одного боку, та безумовної необхідності використання наочного матеріалу, у тому числі мультимедійних презентацій, з іншого боку, на практичних заняттях могли б стати у пригоді таблиці, де простежується етимологічний зв'язок між латинськими, англійськими, українськими та російськими лексемами. У двомовному середовищі, загалом властивому Україні, така міжмовна паралель виконує додаткову позитивну функцію, дозволяючи не лише завчити на пам'ять слово чи вираз, а й закріпити його знання шляхом порівняння лексем з української та російської, тобто двох близьких та вживаних мов.

Простежимо це на прикладі *mens rea* та *actus reus*:

<i>Латинська</i>	<i>Англійська</i>	<i>Українська</i>	<i>Російська</i>
1) mens, mentis f	mind	розум, намір	разум, намерение
2) actus, -us f	act	рух . . діяльність, дія	движение, деятельность
3) reus, -a, -um	guilty, defendant	винуватий, злочинний, відповідач	виновный, истец

Звісно, асоціації за схожістю чіткіше простежуються при порівнянні латинської та англійської мов, оскільки в англійській мові нараховується до 70% слів латинського походження, й це

ми ясно бачимо на прикладі 2) *actus*, *-us f* (лат.)/ *act* (англ.). Приклад 1) *mens*, *mentis f/ mind* не демонструє настільки прозорого зв'язку, зате відсилає до спільного праїндоевропейського коріння: «Манас - чуттєвий або такий, що відчуває, розум, провідник вищого розуму (буддхи)» [3]. Зв'язок між *манас* (стар. санскрит)/ *mens/ mind* навряд чи викличе сумніви стосовно їх спільного походження.

Українські та російські аналоги наче не виявляють прямих асоціацій за схожістю, але, якщо звернутися до латинського іменника *mens*, точніше, до його справжньої основи *ment-*, негайно згадуються *менталітет* (укр.)/ *менталітет* (рос.) - «Сукупність психічних, інтелектуальних, ідеологічних, релігійних, естетичних і т. ін. особливостей мислення народу, соціальної групи або індивіда» [4]. Подібно до цього можемо подовжити низку *actus* (лат.)/ *act* (англ.): *акція*, *акт* (укр.), *акция*, *акт* (рос.).

Через обмежений час аудиторного заняття неможливо приділити ретельну увагу кожному терміну, що її, безумовно, вартий, але слід принаймні намагатися не лише пропонувати курсантам лексичний мінімум для обов'язкового запам'ятовування, а й надавати додаткову інформацію, яка може сприяти кращому та глибшому засвоєнню всього навчального матеріалу.

Список використаних джерел

1. Card R. *Cross and Jones' Criminal Law*. - 14th ed. - London, Edinburgh, and Dublin: Butterworthes, 1998. - xiv, 716 p.
2. Smith J.C. *Criminal Law. Cases and Materials*. - 7th ed. - London: Butterworthes, 1999. - 816 p.
3. <http://scriptures.ru/glossar.htm>
4. Електронний словник АБВУД, Lingvox3/ *менталітет*